

О. З. Хома,
аспірант, Міжрегіональна академія управління персоналом

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.1.112

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ТА РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

О. Хома,
postgraduate Interregional Academy of Personnel Management

FEATURES OF INTERACTION IN THE MARKET OF EDUCATIONAL SERVICES AND LABOR
MARKET IN DECENTRALIZATION CONDITIONS

Зазначено, що принципи державної політики, спираються на наявну нормативно-правову базу, розроблені довгострокові програми і прогнози соціально-економічного розвитку країни, а також програми і концепції розвитку освіти, зайнятості населення, згадані вище інститути здійснюють свою діяльність, а також взаємодіють між собою в процесі реалізації покладених на них функцій. Тому слід розглянути практику здійснення ними своєї діяльності в частині підготовки (перепідготовки) робочої сили і її працевлаштування під кутом зору наявності об'єктивних умов для взаємодії між усіма згаданими вище контрагентами ринку праці. Перш за все, слід зупинитися на системі освіти, що є головною формою професійної підготовки кадрів (від робочих до фахівців). Нині в системі професійної освіти підготовки робочої сили тієї чи іншої професійної або галузевої спеціалізацією займаються різні освітні установи — професійно-технічну освіту, середню спеціальну освіту, вищу освіту.

Визначено, що модернізація національної освітньої системи повинна виходити з необхідності формування людського капіталу нового типу. Формування людського капіталу як складний соціально-економічний процес відбувається в результаті цілеспрямованих матеріальних і трудових вкладень та становлення живої особистості людини, за діяння його природних і соціальних властивостей і здібностей. Становлення людського капіталу пов'язане з величезними фінансовими вкладеннями, які стають сьогодні неминучими для соціально-економічної системи суспільства, оскільки вони формують собою початкові елементи майбутнього технологічного розвитку. Разом з тим витрати на становлення людського капіталу виявляються самими ефективними як для окремих людей, так і для суспільства в цілому.

It is noted that the principles of state policy are based on the existing legal framework, developed long-term programs and forecasts of socio-economic development of the country, as well as programs and concepts for the development of education and employment, the above-mentioned institutions carry out their activities, and interact with each other in the process of implementing the functions assigned to them. Therefore, the practice of carrying out their activities in terms of training (retraining) of the workforce and its employment from the perspective of the existence of objective conditions for interaction between all the above-mentioned contractors of the labor market should be considered. First of all, one should dwell on the education system, which is the main form of professional training (from workers to specialists). At present, various vocational education

institutions — vocational education, secondary specialized education, and higher education — are involved in vocational training of the workforce of a particular professional or branch specialization.

It is determined that modernization of the national educational system should proceed from the necessity of forming a new type of human capital. Formation of human capital as a complex socioeconomic process occurs as a result of purposeful material and labor investments and the formation of a living person, for the acts of his natural and social properties and abilities. The formation of human capital is associated with huge financial investments, which are now inevitable for the socioeconomic system of society, since they form the initial elements of future technological development. At the same time, the costs for the formation of human capital are the most effective for both individuals and for society as a whole.

In the future, the following key factors of development will become a priority: awareness of the world community of the quality of education and sustainable development of mankind; a substantial increase in the quality of education on the basis of its fundamentalization, the introduction of modern technologies at all levels of the educational process, the widespread use of innovative approaches to the development of education; modernization of pedagogical technologies, allowing to conduct personally oriented, individualized training; ensuring the advanced character of the functioning of education, its orientation to the solution of problems most significant for the development of mankind; development by means of education of creative and innovative potential; development and introduction of various new forms of distance learning in order to ensure mass education in the country; ensuring such a transformation of the educational system, which would allow to organize high-efficient continuous education in the country.

Ключові слова: ринок освітніх послуг, принципи державної політики, ринок праці, децентралізація, соціально-економічного розвитку країни, зайнятість населення, людський капітал, професійна підготовка.

Key words: market of educational services, principles of state policy, labor market, decentralization, socioeconomic development of the country, employment, human capital, vocational training.

ВСТУП

Відсутність механізмів, що забезпечують взаємозв'язок між ринком праці і ринком освітніх послуг загострює проблему інвестування в людський капітал і розвитку кадрового потенціалу країни. Вирішення цих проблем залежить від основних учасників, так званих контрагентів ринку праці, що включають, з одного боку, робочу силу з певним рівнем підготовки, яка пропонує свою працю, і роботодавців, що наймають робочу силу певної якості і, з іншого боку, всіх інших учасників відносин на ринку праці, що відповідають за професійну підготовку робочої сили, її працевлаштування, перепідготовку та підвищення кваліфікації.

Керуючись виробленими принципами державної політики, спираючись на наявну нормативно-правову базу, розроблені довгострокові програми і прогнози соціально-економічного розвитку країни, а також програми і концепції розвитку освіти, зайнятості населення, згадані вище інститути здійснюють свою діяльність, а також взаємодіють між собою в процесі реалізації покладених на них функцій. Тому слід розглянути практику здійснення ними своєї діяльності в частині підготовки (перепідготов-

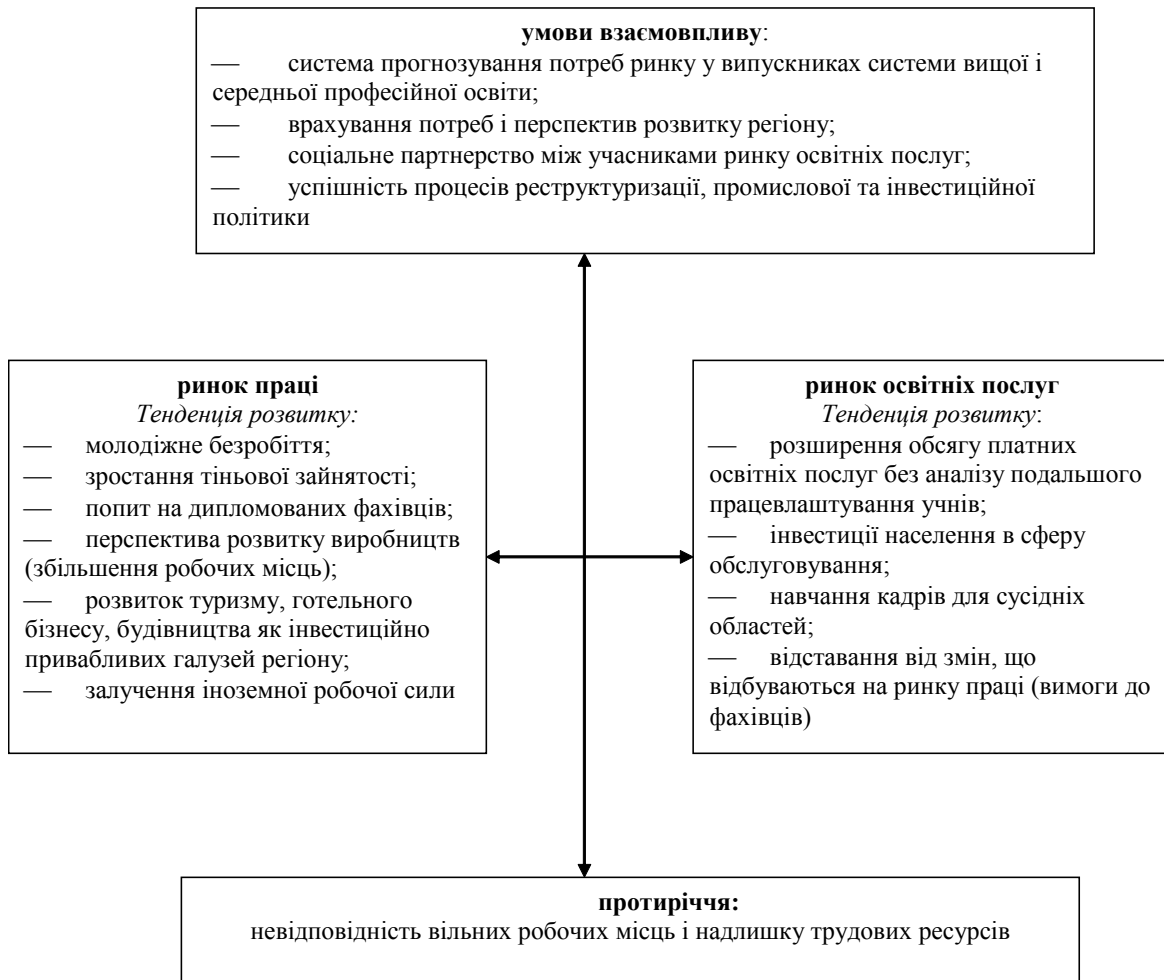
ки) робочої сили та її працевлаштування під кутом зору наявності об'єктивних умов для взаємодії між усіма згаданими вище контрагентами ринку праці.

Перш за все, слід зупинитися на системі освіти, що є головною формою професійної підготовки кадрів (від робочих до фахівців). Нині в системі професійної освіти підготовки робочої сили тієї чи іншої професійної або галузевої спеціалізацією займаються різні освітні установи — професійно-технічну освіту, середню спеціальну освіту, вищу освіту [1].

На сьогодні в системі професійної освіти початкова форма підготовки є найактуальнішою, оскільки вона забезпечує підготовку робітничих кадрів, потреба в яких відчувають буквально всі галузі економіки. Однак як обсяги, так і структура підготовки даними навчальними закладами професій, що не орієнтованих на робітничі професії, викликає серйозні побоювання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз публікацій українських дослідників, присвячених проблемам розвитку систем освіти, дозволяє від-

Рис. 1. Особливості взаємодії ринку освітніх послуг та ринку праці

значити, що даній тематиці присвячено велика кількість досліджень. Найбільш значні дослідження з означеної тематики належать таким економістам: О. Грішнова, Л. Колешня, В. Куценко, Е. Лібанова, Н. Лук'яненко, В. Савченко, Г. Черніченко, Л. Шаульська. При цьому основний акцент досліджень приділяється розгляду реформування освіти для гармонізації відносин між ринками освіти і праці на загальнонаціональному рівні. Проблематика щодо особливостей взаємодії ринку освітніх послуг та ринку праці в умовах децентралізації далі залишається надзвичайно актуальною.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою статті є розробка теоретичних і методичних основ сучасного державного регулювання розвитку освітніх послуг, а також розгляд в умовах децентралізації. Що призвело до визначення особливостей взаємодії ринку освітніх послуг та ринку праці в умовах децентралізації.

РЕЗУЛЬТАТИ

Особливо гостро проблеми відтворення і використання праці представлені в молодіжному секторі, який характеризується наявністю низки усталених негативних ознак (рис. 1):

- посиленням невідповідності попиту і пропозиції робочої сили як з професійно-кваліфікаційним, так і з якісними характеристиками;

- збільшенням у структурі пропозиції робочої сили частки осіб, які не мають професії, що серйозно ускладнює їх працевлаштування;

- падінням престижу робітничих професій, в першу чергу, серед молоді;

- слабкою зацікавленістю влади в забезпеченні підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників;
- високим рівнем структурного безробіття серед фахівців, що багато в чому обумовлюється неузгодженістю між обсягом підготовки кадрів і реальними потребами в них;

- слабкою поінформованістю старшокласників про ситуацію на ринках праці та освітніх послуг, що ускладнює вибір професій, відповідних поточному і перспективному попиту на них в конкретних місцевих умовах;

- відсутністю механізму узгодження потреб безробітних і незайнятих громадян в навчанні і перенавчанні з потребами роботодавців і прогнозами розвитку ринку праці;

- невідпрацьованістю методів ефективної взаємодії державної Служби зайнятості з органами виконавчої влади у вирішенні питань професійної орієнтації, як молоді, так і всього незайнятого населення [2, с. 35].

Все це має реальні наслідки, що виражаються, з одного боку, в загостренні проблем з працевлаштуванням молоді неоднакового рівня підготовки і збереженні умов для застійної безробіття серед цієї частини населення, а з іншого — з обмеженням можливостей для

подальшого розвитку економіки через брак робочої сили необхідного рівня кваліфікації і професійної структури.

Одна з причин криється в тому, що, починаючи з 1993 року, була практично зруйнована система початкової профосвіти на базі професійно-технічних училищ (ПТУ), оскільки держава відмовилася від фінансування ПТУ за рахунок бюджету, поклавши відповідальність за їх розвиток на місцеві органи влади. Певний негативний вплив на це зробили і перетворення профтехучилищ у технічні ліцеї, середніх спеціальних установ — в коледжі, що неухильно супроводжувалося зміною структури і спектра готуються спеціальностей, а також погіршенням якості підготовки кадрів [3, с. 68]. Результатом стала переорієнтація ПТУ з підготовки осіб робітничих професій, що вимагають істотних витрат на масажистів, перукарів, кухарів, продавців, менеджерів і т.д. Має значення і суттєве скорочення числа цього виду навчальних закладів.

Опитування випускників 9-их і 11-их класів показують: лише 20% з них мають намір отримати після школи професійно-технічну освіту. При цьому тільки 27% учнів колишніх ПТУ припускають бути робочими. Випускники шукають роботу де завгодно, тільки не на заводах. Головна серед багатьох причин — низький престиж робітничих професій та відсутність соціальних орієнтирів, пов'язаних з цими професіями, а також прийнятних соціальних і матеріально-технічних умов для організації процесів навчання і підготовки потрібних країні кадрів.

Разом з тим через слабке узгодження ринку освітніх послуг і ринку праці підприємствам не вистачає одних фахівців і наявності перевиробництва інших. Наприклад, фірмі з виробництва спецодягу потрібні швачки-мотористки, а училище готує тільки швачок індивідуального пошиття. Навіть при готовності добре платити фахівців знайти неможливо. Освіта занадто далеко від життєвих реалій.

У сучасних умовах стає вкрай важливою така модернізація національної освітньої системи, яка допоможе стати конкурентоспроможними основної частини українських вузів, забезпечити відповідність вимогам економіки системи початкової та середньої професійної освіти і зайняти належне місце на світовому ринку освітніх послуг [4, с. 59].

Подолання кризи недофінансування стало тільки першими кроками до вирішення широкого кола структурних проблем вищої освіти.

Сьогодні стоять двоякого роду завдання: забезпечити поворот роботи вищої школи до потреб і запитів реальної економіки: проведення інституційної та змістовної модернізації вищої школи, що дозволить вивести її на рівень і до паритету з провідними освітніми країнами світу.

Концептуальною основою змін в національній освітній системі повинна стати теорія людського капіталу. Її безпосереднім вираженням є високий рівень віддачі вищої освіти, яка в США знаходиться десь на рівні 10—15%, що перевищує прибутковість більшості фірм. При цьому саме вузи стають суб'єктами освітньої політики та інтеграції.

Розвиток освіти стало органічним елементом в сучасних зарубіжних теоріях людських ресурсів, основоположниками якої є, зокрема, А. Маслоу, Л. Портер і багато інших, що визначили людини головним багатством суспільства і визнали, що процвітання будь-якого суспільства залежить від використання людських ресурсів з урахуванням інтелектуального потенціалу кожної людини [5, с. 44].

В економіці, заснованій на знаннях, потрібно обов'язково наявність гнучкої освітньої системи, яка охоплює все населення і забезпечує висококваліфікованих фахівців, а також безперервного відтворення знань на основі інтеграції науки і освіти.

Потреби в освіті не зводяться тільки до тих знань, які отримав чоловік в процесі освіти. Вони проявляються в активному і результативному сприйнятті фахівця на ринку освітніх послуг, а потім і на ринку праці.

Модернізація національної освітньої системи повинна виходити з необхідності формування людського капіталу нового типу. Формування людського капіталу як складний соціально-економічний процес відбувається в результаті цілеспрямованих матеріальних і трудових вкладень та становлення живої особистості людини, за діяння його природних і соціальних властивостей і здібностей.

Становлення людського капіталу пов'язане з величезними фінансовими вкладеннями, які стають сьогодні неминучими для соціально-економічної системи суспільства, оскільки вони формують собою початкові елементи майбутнього технологічного розвитку [6, с. 135]. Разом з тим витрати на становлення людського капіталу виявляються самими ефективними як для окремих людей, так і для суспільства в цілому.

Під інвестиціями в людський капітал розуміють сумарні витрати на освіту і виробничу підготовку, оскільки останні представляють спеціальний вид діяльності по формуванню знань, умінь, навичок, тобто власне людського капіталу.

Однак знання не існують автономно. Вони трансформуються в унікальний фактор підвищення продуктивності праці, а людський капітал виступає в якості робочої сили як суб'єкт трудового творчості.

Зарубіжний досвід з достатньою переконливістю свідчить про те, що отримання високоякісної освіти є основою зростання одержуваної заробітної плати. Так, наявні дані свідчать про те, що зростання заробітної плати завдяки освіті при середньому значенні 461% в групі у віці 18—20 років коливається в межах від 288% до 564% в групі працюють у віці 65 і старше в порівнянні з низовим її рівнем

У нашій країні поки середній приріст заробітків за освітою у вітчизняній промисловості в 2 рази менше, ніж в США (відповідно, в Україні — 240%, в США — 460%). Все це висуває на передній край головна вимога успішної модернізації освіти — збільшення обсягів його фінансування незалежно від використовуваних при цьому джерел. Це стосується як державного бюджету всіх рівнів, так і інших джерел.

Для системи вищої освіти важливим для його розвитку є отримання позабюджетних коштів. Нині бізнес

фінансує систему освіти лише на 5% від усього обсягу фінансування сфери вищої освіти.

Одна з головних завдань — доведення цієї частки до 25%, що може бути досягнуто тільки в міру розвитку цільової підготовки фахівців і конкретним фінансуванням вузів, конкретних програм професійної освіти.

ВИСНОВКИ

Модернізація освітньої системи своїм вістрям спрямована на підвищення якості наданих населенню освітніх послуг. Це вимагає переходу до регулярної оцінки результатів діяльності освітніх установ.

Якість підготовлених фахівців з вищою освітою в чому залежить від поглиблення і розвитку їх спеціалізації. У цьому може допомогти атестація вузів, яка, по суті, зводиться до атестації освітніх програм. Зрозуміло, що якщо вуз багато років спеціалізується на випуску певних галузевих інженерів, то і робить це якісно, і його освітні програми отримують високі оцінки, тоді як в плані місто й при підготовці в такому вузі інших фахівців, як часто це має місце у юристів, екологів і економістів, то тут атестація може бути поставлена під сумнів.

Важливо тепер — розвивати і модернізувати національну освітню систему без урахування глобальних тенденцій в освітній сфері.

Нині не можна не будувати модель модернізації та розвитку національної освітньої системи без урахування нових чинників прогресу в світі в XXI ст. У подальшому пріоритетне значення набудуть такі ключові фактори розвитку: усвідомлення світовою спільнотою пов'язаності якості освіти та сталого розвитку людства; істотне підвищення якості освіти на основі його фундаменталізації, впровадження сучасних технологій на всіх рівнях освітнього процесу, широкого застосування інноваційних підходів до розвитку освіти; модернізація педагогічних технологій, що дозволяє проводити особистісно орієнтоване, індивідуалізоване навчання; забезпечення випереджаючого характеру функціонування освіти, орієнтація його на рішення проблем, найбільш значущих для розвитку людства; розвиток за допомогою освіти творчого та інноваційного потенціалу; розвиток і впровадження різних нових форм дистанційного навчання з метою забезпечення масовості освіти в країні; забезпечення такої трансформації освітньої системи, яка дозволила б організувати високоефективне безперервну освіту в країні.

Література:

1. Дацій О.І. Зміст та значення процесів реструктуризації підприємств промисловості / О.І. Дацій // *News of science and education*. — 2017. — № 5 (53). — Р. 34—42.

2. Филичкина А.Ю., Агафонова М.С. Теоретические основы внутренней и внешней среды предприятия / А.Ю. Филичкина, М.С. Агафонова // *Международный студенческий научный вестник*. — 2014. — № 1. — С. 35—37.

3. Касич А.О. Теоретичні та практичні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємства / А.О. Касич, Д.О. Глушенко // *Економіка та держава*. — 2016. — № 11. — С. 65—70.

4. Агафонова М.С. Методи управління якістю, як інструмент забезпечення конкурентоспроможності організації / М.С. Агафонова, О.Н. Бекирова, В.С. Елесьютікова // *Міжнародний студентський науковий вісник*. — 2016. — № 2. — С. 58—60.

5. Дикань В.А. Управління якістю як фактор конкурентоспроможності підприємств / В.А. Дикань // *Економіка України*. — 2008. — № 1. — С. 43—48.

6. Солонінко К.С. Міжнародна економіка: навчальний посібник. — К.: Кондор, 2008. — 488 с.

References:

1. Datsii, O.I. (2017), "Contents and significance of the processes of industrial enterprises restructuring", *News of science and education*, vol. 5 (53), pp. 34—42.

2. Filichkina, A.Yu. and Agafonova, M.S. (2014), "Theoretical bases of internal and external environment of the enterprise", *Mezhdunarodnyy studencheskiy nauchnyy vestnik*, vol. 1, pp. 35—37.

3. Kasich, A.O. and Gluschenko, D.O. (2016), "Theoretical and practical aspects of enterprise competitiveness management", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 11, pp. 65—70.

4. Agafonova, M.S. Bekirova, O.N. and Eleusyutykova, V.C. (2016), "Quality management methods as a tool for ensuring the competitiveness of the organization", *Mizhnarodny ystudents'kyu naukovyy visnyk*, vol. 2, pp. 58—60.

5. Dikan, V.A. (2008), "Quality management as a factor of competitiveness of enterprises", *Ekonomika Ukrayiny*, vol. 1, pp. 43—48.

6. Solonincko, K.S. (2008), *Mizhnarodna ekonomika: navchal'nyy posibnyk* [International Economics: Text book], Condor, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 17.12.2018 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА